

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
Жешувський університет (Польща)
Педагогічний інститут Чендуського університету (КНР)**

Матеріали

II міжнародної науково-практичної конференції

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ І СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

11 квітня 2017 року

**Харків
ХНПУ
2017**

УДК 371.132

**ЛЕКЦІЯ ЯК ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ВИКЛАДАЧА
ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ****Л. С. Рибалко, м. Харків**

Професійна самореалізація викладача вищого навчального закладу є процесом пізнання і розкриття власного потенціалу в педагогічній діяльності. У підготовці та проведенні лекції для студентів виявляється педагогічна творчість викладача, формується його методична компетентність, розширюються межі самопізнання і саморозвитку професійних здібностей. Ефективність професійної самореалізації викладача підвищують оновлення змісту лекційного матеріалу, нетрадиційні форми організації сприйняття й усвідомлення, засвоєння навчальної інформації студентами, використання інформаційно-комунікаційних технологій у педагогічному процесі.

Ключові слова: самореалізація особистості, викладачі, студенти, вищий навчальний заклад, організація педагогічного процесу, лекція, інформаційно-комунікаційні технології.

Professional self-realization of teacher of higher educational institution is a process of learning and revelation of his own potential in pedagogical activity. When preparing and conducting the lectures for students, teacher's pedagogical creativity and methodical competence are formed, the boundaries of self-cognition and self-development of professional abilities are expanded. The updating of the content of the lecture material, alternative forms of organization of perception and awareness, assimilation of educational information by students, the use of information and communication technologies in the pedagogical process improve the efficiency of teacher's professional self-realization.

Key words: personal self-realization, teachers, students, university, organization of pedagogical process, lecture, information and communication technologies.

Зміни, що відбуваються в освітньому просторі, активізують професорсько-викладацький склад вищого навчального закладу (ВНЗ) до пошуку нових способів педагогічної взаємодії зі студентами, організаційних форм роботи з різним студентським контингентом. Викладачі прагнуть удосконалювати методику викладання фахових дисциплін й, зокрема, відстоюють позитивну значущість лекції як провідної форми організації навчально-пізнавальної діяльності студентів. У навчально-методичних посібниках з педагогіки вищої школи для майбутніх викладачів [2] подається загальна інформація про структуру, функції, види лекцій, вимоги до лекції, оцінка якості лекції, її критерії; наводяться методичні поради щодо вдосконалення лекторської майстерності викладача. Водночас, згідно з теорією самореалізації особистості, професійна самореалізація викладача ВНЗ є опредметненням досвіду викладацької діяльності, а заодно й сучасних вимог до лекції. Як на нашу думку, то ще недостатньо розкриваються та використовуються потенційні можливості лекції для пізнання й реалізації професійно-педагогічного потенціалу, творчих здібностей викладача. На наш погляд, підготовка і проведення лекції для студентів вимагають від викладача певних зусиль як творчих, так і вольових.

У дослідженні звертаємо увагу на те, що ефективність професійної самореалізації викладача ВНЗ підвищують як зміст лекційного матеріалу, його відбір, осмислення практичної значущості, грамотне використання в процесі організації засвоєння студентами, так і форма організації сприйняття й усвідомлення нової навчальної інформації студентами. Так, у викладанні педагогіки вищої школи для майбутніх викладачів використовуємо інформацію про педагогічну акмеологію, практичні розробки і рекомендації учених-акмеологів. У такий спосіб майбутні викладачі засвоюють міждисциплінарні знання та вміння, до яких віднесемо: знання історії виникнення педагогічної акмеології як науки, її понятійно-категоріального апарату, про місце і роль серед інших галузевих навчальних дисциплін, значущість акмеологічної культури й акмеологічної позиції в становленні викладача вищої школи; вміння розробляти професіограму та акмеограму викладача, проводити акмеологічні тренінги, складати портфоліо, навчати студентів прийомам самовиховання і самоосвіти. У результаті такої педагогічної роботи формується акмеологічна компетентність викладача як інтегративне особистісне новоутворення, що характеризується усвідомленим постійним прагненням вдосконалювати себе засобами інноваційної педагогічної діяльності, сформованими знаннями й уміннями самоорганізації та самореалізації в професійній діяльності, розвиненими якостями професійної мобільності, самопізнання й самовдосконалення.

Використання на практиці нетрадиційних форм читання лекцій з навчальних дисциплін (лекція-дискусія, лекція-конференція, лекція-діалог, лекція-візуалізація тощо) також вимагає від викладача додаткових зусиль, виявлення педагогічної творчості й методичної підготовленості [1-3]. Цілком погоджуємося з В. Герасимовою [1] в тому, що за такою формою важко побудувати лекцію та вона вимагає особливих умов і ретельної підготовки. На думку дослідниці, для проведення такої лекції є необхідним особистісне сумісництво викладачів за інтелектом, рівнем професійних знань. Викладачі мають володіти розвиненими комунікативними вміннями, реактивністю і здатністю до імпровізації. Так, на практиці зі слухачами магістратури ми проводили лекцію-удвох з педагогіки вищої школи. З особистісного досвіду додаємо, що слухачам сподобався такий приклад, вони активно підтримували викладачів, позитивно оцінили підготовку та проведення. Однак, існують певні труднощі в проведенні таких лекцій, наприклад, у звіт про навантаження години записує лише один викладач.

Сучасна лекція вимагає інформаційної компетентності викладача. Нині недостатньо викладачеві зробити презентацію і відтворити її зміст перед студентами. Викладачам необхідно освоювати і використовувати інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) у педагогічному процесі. Ураховуючи низький рівень забезпечення вишів комп'ютерною технікою та підключення до мережі Інтернет, особливої популярності наразі набуває застосування під час академічної лекції технології Bring your own devices (BYOD), сутність якої полягає у використанні на занятті смартфонів, планшетів, що не є власністю навчального закладу, а належать студентам. Щоб зробити лекцію більш яскравою, перетворити студента з пасивного слухача в активного учасника навчального процесу, викладач може використовувати уривки з документальних, а часом із художніх, а то й

анімаційних фільмів, телепередач, політичних дискусій, виступів провідних фахівців із певної наукової галузі. Ось тут і може прозвучати фраза: «Увімкніть свої девайси». Однак, у такий спосіб застосування ІКТ неможливо перевірити, котрий саме ресурс переглядають студенти, із яких не всі, на жаль, мають стійку мотивацію до навчання й високий рівень відповідальності. Проте, сказане вище можна спробувати уникнути. По-перше, коли відеоматеріали є цікавими, тоді й тема, що розглядається, має особистісну значущість для студентів. По-друге, перед переглядом необхідно поставити студентам проблемне питання, відповідь на яке «підкаже» відео. По-третє, тривалість перегляду не повинна перевищувати 5-7 хвилин.

Зауважимо, що ІКТ застосовують у педагогічному процесі, як: 1) засіб візуалізації навчального матеріалу (таблиці зі статистичними даними, що важко сприймаються на слух; різні види мап; ілюстративний матеріал); 2) засіб демонстрації дослідів, процесів (для студентів природничих спеціальностей); 3) засіб пояснення певного поняття, явища, процесу (динамічна блок-схема); 4) засіб створення емоційного настрою (відеофільми, кліпи). Утім, застосування ІКТ у такий спосіб також має певні недоліки, як: захоплення презентаціями PowerPoint може призвести до «кліпового мислення», що характеризується фрагментарністю, відсутністю цілісної картини сприйняття, а захоплення загалом візуалізацією – перетворити активне навчання на суто ілюстративне.

Таким чином, сучасна лекція, змістова і методична підготовка та її проведення активізують професійно-педагогічний потенціал викладача ВНЗ, стимулюють виявлення потреб самовдосконалення особистості, розширюють межі самопізнання й розкриття резервного потенціалу суб'єктів педагогічного процесу.

Список використаних джерел

1. Герасимова В. С. Методика преподавания психологии : курс лекций / В. С. Герасимова. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Ось-89, 2007. – С. 14-46.
2. Лекції з педагогіки вищої школи : навч. посіб. / за ред. В. І. Лозової. – Харків : «ОВС», 2006. – 215-220.
3. Мухина С. А. Нетрадиционные педагогические технологии в обучении / С. А. Мухина, А. А. Соловьева. – Ростов-на-Дону : Изд-во «Феникс», 2004. – С. 25-58.

УДК 37.014.5

СИНЕРГЕТИЧНИЙ ПІДХІД ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ДОСЛІДЖЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПЕДАГОГІЧНИМИ СИСТЕМАМИ

Т.В. Рогова, м. Харків

У тезах визначено підстави для звернення до ідей синергетики в дослідженнях управління педагогічними системами; схарактеризовано принципи загальнонаукової теорії синергетики стосовно управління педагогічними системами; розкрито сутність поняття «діяльність педагога з самоорганізації змін»; обґрунтовано теоретичні положення синергетичного підходу як методологічної основи управління педагогічними системами.

Ключові слова: синергетика, система, самоорганізація, суб'єкти педагогічного процесу.